

ARBEJDERMUSEET/KVINDELIV x DFI/DANMARK PAA FILM præsenterer

HUSMODEREN FØR OG NU

Af Rikke Lie Halberg,

historiker og hovedkurator på Arbejdermuseets særudstilling KVINDELIV

Oktober 2023

Hvad er en husmoder? Og hvordan er hun blevet skildret på film gennem de sidste 100 år? Artiklen er skrevet til Danmark paa FILMS temasite om husmødre. Men kan sagtens læses af alle interesserede i husmødrenes rolle og udvikling.

Ur-husmoderen

Begrebet "husmoder" eller "husmor" er ligeså gammelt som det danske sprog. Det er oprindeligt opstået som den ene del af af det sproglige par "husmoder" og "husfader", hvor husmoderen var en "(gift) kvinde, der som husfaderens ligestillede eller paa egen haand (fx. som enke) staar i spidsen for en husstand og forestaar husholdningen." (Ordbog over det danske Sprog, 1926). Mens begrebet husfader knyttede sig stærkt til det gamle, patriarkalske bondesamfund - og forsvandt med dette - er begrebet husmoder/husmor bevaret helt ind i vores tid.

Husmoderen før anden verdenskrig

Det gamle bondesamfund forsvinder langsomt, og byerne vokser. Byerne giver plads til nye idéer, og nye bevægelser opstår med arbejderbevægelsen og kvindebevægelsen, som de to helt store og forandringskabende eksempler. Bondegården var tidligere rammen om både arbejde og hjem, og husfaderen såvel som husmoderen var fysisk tæt knyttet dertil. Men den nye tids fabrikker og kontorer bliver nu steder man tager hen for at arbejde - og hjem er et andet sted. Mange af tidens hjem prydes af pynteplatter eller broderier med spørgsmålet: "Hvad er et Hjem uden en Moder?". Idéen om hjemmet som decideret arbejdsplads for kvinder vinder frem, og idealet om den hjemmegående husmoder opstår. Det er som regel lettere for borgerskabets kvinder at leve op til idealet. Arbejderklassens kvinder må ofte tage lønarbejde - også selvom der er børn derhjemme.

Husmoderfilmen fra 1933 udkom midt i en dyb økonomisk krisetid. Filmen iscenesætter husmoderen som konsument. Det er hende, der styrer familiens husholdningsbudget, og hvis hun sørger for at købe danske produkter, så hjælper hun Danmark med at komme økonomisk på fode igen. Filmen er produceret af *Landsforeningen Dansk Arbejde*, som altså taler direkte til husmoderen som en vigtig og handlekraftig aktør i det danske samfund.

Husmoderen efter anden verdenskrig

Husmoderen havde sin storhedstid i 1950'erne, hvor hun som figur var et vigtigt element i den vestlige verdens bløde magtudøvelse under den kolde krig. Ude i den store verden kæmpede ideologierne, supermagterne oprustedede, og kloden kunne sprænges i stykker ved et tryk på knappen. Men husmoder holdt skansen på hjemmefronten og var hærfører for sin egen lille enhed: Kernefamilien. I hjemmet herskede ro, orden og hjemlig hygge. Groft sagt var 1950'ernes husmoder med til at udglatte frygten for atomudslettelse - som folderne på de skjorter, hun gik derhjemme og strøg.

I denne periode bliver det tydeligt, at der findes gode og dårlige husmødre. I filmen "Peter må vente" fra 1949, skal Peter giftes med Lene, men det er lige ved at gå galt, fordi Lene er så dårlig til husmoderarbejdet. Filmen er produceret af Ministerierne Filmudvalg og er således en statslig løftet pegefinger til unge kvinder om at tage husmorhvervet alvorligt.

Husmoderen og rødstrømperne

Den kolde krigs husmoderideal herskede nogenlunde uforstyrret op gennem 1950'erne og 1960'erne. Men i tiden efter 1968 med ungdomsoprør, ny kvindekamp og rødstrømpebevægelse, blev husmoderen betragtet med et nyt blik. Blomsterbørnene drømte om noget andet end kernefamilier med husmødre, og det afspejler sig i tidens film.

I perioden ses det, at kvindelige filmskabere laver film, der stiller sig kritisk til husmoderidealet eller er solidariske med hende (uden at ville være som hende). Den feministiske linse er ikke til at komme udenom i kunstfilmen "En husmor" fra 1971, der handler om den afgrundsdybe kløft mellem husmoderen i reklamerne og husmoderen i den virkelige verden. Det samme er tilfældet med dokumentarfilmen "Sammen med Lena" fra 1979, der især sætter fokus på den ensomhed, der kan gøre sig gældende for en traditionel husmor.

Husmoderen og #tradwife-bevægelsen

Husmoderen, der som kulturel figur har ikke været specielt fremtrædende i de seneste årtier, fik en pludselig og eksplosiv opblomstring i starten af 2020'erne, hjulpet på vej af sociale medier og hashtagget #tradwife. Tradwife er en sammentrækning af de engelske ord "traditional" og "housewife", og tendensen har været til diskussion i både danske og udenlandske medier. Diskussionen handler oftest om, hvordan man skal forstå fænomenet. For er det et udtryk for undertrykkelse eller frisættelse, når unge kvinder i nutiden vælger at gå ind i rollen som traditionel husmor?

VIL DU VIDE MERE?

Om husmoderidealet under den kolde krig

"Feminitet, maskulinitet, hjem, familie og koldkrigs kontekst i 1950'erne" (Rikke Lie Halberg, 2008).

<https://lup.lub.lu.se/student-papers/search/publication/4778485>

Om #tradwife-fænomet

"1950'ernes husmor er tilbage" (Information, 2022).

<https://www.information.dk/moti/2022/11/1950ernes-husmor-tilbage-hellere-vaere-familie-arbejdsmarkedet>

"En bevægelse af kvinder der vil bekæmpe feminisme" (Berlingske Tidende, 2022).

<https://www.berlingske.dk/aok/tradwife-en-bevaegelse-af-kvinder-vil-bekaempe-feminisme-ifolge-forsker-er>

"Pufærme paradokset" (Weekendavisen, 2022). <https://www.weekendavisen.dk/2022-32/kultur/pufaerme-paradokset>